

leír 720 méter útát. **Földrajzi kérdés:** Brüksel; közelében vannak Püllna, Seidschütz és Sedlitz falvak ásványforrásokkal. **Történelmi kérdés:** Katzianer János. **Természettudományi kérdés:** Zebu (bos indicus). **Képrejtvény:** Sírva vigad a magyar.

Helyesen fejtették meg: Emmerling László, Hetényi Ákos és Endre, Barthonek Károly, Pám Márkus, Koscs Antal, Cserevka Sándor, Matusik István, Roth Ottó, Szauer József, Szerényi Nándor, Sebők Dezső, Deutsch Ignác, Simonyi Kálmán, Molnár Aladár, *Kesztenbaum Béla*, Donáth Géza, Grossmann Sándor, Ráday Zoltán, Przybilla Jenő, Vértes Gusztáv, Nagy István, Géczy Géza, Singer Ottó, Bérczi Antal, Kiszely Géza, Inzelt Lajos, Ronchetti József, Putnok Imre, Ruzs Guidó, Borosnyai Oszkár, Frank Vilmos, Kutlik Félix, May Róbert, ifj. Egyed István, Milhofer Gyula, Mallinger József, Bohrandt Lajos, L. Gyárfás Elemér, Prenoszil Béla, Fodor Jenő, Prágyik Flóris, Simonyi István, Deutsch Béla, Lustig Henrik, Pinhac Rezső, Feigler Othmár, Dora Mihály, Kutlik Félix, Akantisz Rezső, Cseke Vince, Lörincz Ferenc és Dezső, Kovács Aladár.

A kitűzött könyvjutalmat (Schiller költeményei, fordította Szász Károly) *Kesztenbaum Béla* előfizetőnk nyerte meg Aradon.

A Vörösmarty-szobor javára «Vörösmarty-szám»-unk fejében folytatólagosan a következő tanintézetektől kaptunk adományokat:	
Múlt heti kimutatásunk	387 kor. 80 fill.
Selmeczbányai ág. ev. lyceum	20 „ — „
Kaposvári állami főgimnázium	10 „ — „
Nagyszőlősi polgári iskola (önkéntes adomány)	10 „ — „
Székelyudvarhelyi ev. ref. kollégium	10 „ — „
Pozsonyi állami főreáliskola	10 „ — „
Szamosújvári állami főgimnázium	8 „ — „
Kolozsvári unitárius főgimnázium	6 „ 50 „
Rózsasági kath. főgimnázium	5 „ — „
	467 kor. 30 fill.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Olvasóinknak a karácsonyi ünnepek alkalmából sok örömet, boldogságot és meglepetést kívánunk.

Érdeklődő. A «Virág Palkó» nem az első kiadás képeivel jelent meg. Azok nagyon gyarlók voltak, a második kiadásé művészi értékűek. — **Fürchtgott Miksa** (Léva, Balassa-utca 5.) szeretne levelezésbe bocsátkozni a budapesti VII., Barsai utcai gimnázium valamelyik VI. osztályos tanulóival. Ime kívánságához mértén közhírré tettük. — **J. G.** (Kikinda.) A «Tudós nők» ford. Arany László, Franklin-Társulatnál kapható. Ara füzve 60 fill. Gabányi «Kakasfő» című monológja Singer és Wolfner-nél. — **Sch. F.** Az a szám már teljesen elfogyott. — **Sz. M.** (Kolozsvár.) Még nem érkezett meg. — **Kún fiú.** Első kérdésére a sorozóbizottságnál kap részletes felvilágosítást. Érettségi bizonyítványával jelentkezék majd annak idején, s ott szolgálhatja, a hol kívánja, ha ugyan ott a teljes önkéntes létszám már nincs betöltve. Az ilyen kérésnek teljesítése nem ütközik semmi akadályba. Az a bizonyos ítélet elhamarkodott, s bizonyos tekintetben éretlen volt. A versben van tartalom, a formája is gondra mutat; legnagyobb gyarlóságot az, hogy nincs benne elég szárnyalás, kissé el van nyújtva, s néha az értekezés prózáig súlyos. Igaza van, Horatius azt mondta: «nonum prematur in annum!» — **Juvenis.** Nemes egyszerűség és benső áhitat teszi az ilyen tárgyú költeményeket értékeské. Az önében épen ez a kettő hiányzik, bár eszmei tartalom nélkül nem szűkölködik. — **Gyűjtőlevelet kérők.** Mai számunkhoz mellékelünk. Sok szerencsét!

önöknek! A januártól kezdve jövő új előfizetők mérsékelt áron megkapják az előbbi számokban megjelent regényekből a közleményeket.

OLVASÓINKNAK.

A nyolczadik évfolyam első negyedének végére jutottunk. Mindenekelőtt jól eső örömmel kell bevallanunk, hogy a «Tanulók Lapja» ez idő alatt tetemesen fejlődött. Olvasóink száma gyarapodott, a viszony a lap szerkesztője és olvasói között még szorosabbá vált.

Ez a siker még inkább fog minket buzdítani arra, hogy ha lehet még nagyobb szeretettel és gondal válogassuk meg közleményeinket.

Azt akarjuk, hogy a lap maga tegye kívánatosá magát. Minél nagyobb lesz a diáksereg, mely körénk sereglik, annál szebb és értékesebb lesz a «Tanulók Lapja».

Új előfizetőinket ez alkalommal is figyelmeztetjük arra, hogy a már megjelent regényfolytatásokat a januártól előfizetőknek is megküldjük 60 filléért, melyet az előfizetési díjhoz kell csatolni, s azzal együtt beküldeni.

A «Tanulók Lapja»-nak előfizetési ára egész évre 9 korona 60 fillér, félévre 4 korona 80 fillér, negyedévre 2 korona 40 fillér.

Az előfizetés postautalványon történik a kiadóhivatal címére (Franklin-Társulat, Budapest, IV., Egyetem-u. 4.)

A szerkesztőség.

Egyetlen zenemű folyóirat a

«Zenélő Magyarország»

megjelenik minden hó 1- és 15-én, mindenkor 10–10 oldal zenetartalommal, magyar dal, műdal, opera, operetta, tánc- és salonzene legkiválóbb újdonságaival zongorára és hegedűre. Ára negyedévi 6 füzetre 3 korona.

Ugyanott bárhol megjelent zenemű megrendelhető. 8933

A «Zenélő Magyarország» kiadóhivatala:
Budapest, VI., Csengery-utca 62 a.

☛ Mutatványszámot ingyen és bérmentve küldünk. ☛

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességektől összeállított nagyabatu album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes ide vágó keltéket és diszvasalások képes gyűjteményét. Mivel a fentemlített cikkek és keltékek az ideig jórészt Bécsből szereztek be, indittatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly cikl előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett. 8927

Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.
☛ Árjegyzék kívánatra bérmentve. ☛

AJÁNDÉKUL

kiválóan alkalmasak a

fotografáló készülékek,

Laterna magiká, Sciopiconok,

mivel szórakoztató és tanulmányos időtöltést nyújtanak. Bő választékban kaphatók 8965

Veszprémi Samu utóda

PEJTSIK KÁROLY

fényképező-cikkek szaküzletében,

Budapest, IV., Károly-u. 1.

január hó 1-től füzlet, IV., Városház-utca 1. sz. Standard-palota Kossuth Lajos-utca sarok.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

Kodakok, albumok, kartonok.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDAJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK :	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre --- 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... --- 4 kor. 80 fill.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre... --- 9 kor. 60 fill.		<i>Kéziratokat nem adunk vissza.</i>
<i>Megjelenik minden vasárnap.</i>	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

LESZÁMOLÁS.

Az év utolsó napja a leszámolásé. A mily rideg és félelmes ez a szó azokra nézve, a kiknek nem tiszta a lelkiismeretük, épen oly természetes és egyszerű azokra nézve, a kik kötelességeiket mindig lelkiismeretesen teljesítették.

Nos hát le kell számolnod, fiam, nem másnak, hanem önmagadnak. És szokd meg jó eleve, hogy neked kell a legszigorúbb bírásnak lenned, mert önmagad gyöngéit szépítened vajmi igazságtalan dolog volna.

Emlékezzél vissza az elmúlt évre, melynek utolsó óráját azok között töltötted, kik az évnek minden órájában, sőt minden percében csak reád gondoltak, csak éretted fáradoztak.

Vajjon az voltál-e mindig, a kinek lenned kellett volna? Nem szólal-e meg benned vádló hang? Nem látsz-e lelked szemével könyvet azok szemében, a kiknek az érted hullatott köny a legfájdalmasabb?

És talán felidéződnek benned szomorú emlékek, mikor megszálott az *önszeretet*; képzelt jogokat hánytorgattál föl, *kövelettel* ott, a hol *kérned* kellett volna; mikor fájt egyik-másik oktalan vágyadnak a nemteljesítése, mikor te megfellebbeztél arról, hogy *ki és mi* vagy...

Ne szégyeld bevallani, ha mi gyöngeséged volt. Nincs ember gyarlóság nélkül; s midőn bevallod önmagadnak, már reá tértél a helyes útra. A *beismerés* a lelkünkbe oltott *igazságosság*nak első, néha félénk, de mindig tiszteletreméltó megnyilatkozása.

Jusson eszedbe azoknak a napoknak keserűsége, mikor oktalan elmével meggyőzted magadat — avagy inkább csak elhitetted magaddal, hogy te vagy a megsértett fél — s azokat a drága

arcokat, melyekkel naponta találkoztál, nem látad reád mosolyogni. Hiába tagadod, fiam, te akkor végtelenül boldogtalan voltál. S aztán jött a pillanat, mikor a szív nemesebb fölgerjedése elfojtotta az éretlen haragot — s te oda borultál a szülők kebelére — s ők letörölték könyeidet — s megint azok voltak, a kik régen.

Ne szégyeld bevallani önmagadnak, hogy gyarló és önző voltál. «Csak az önző, az önmagát szerető embernek nincs vigasztalása e földön» — mondja Eötvös — de haj ennek az igazságáról az elbizakodott ember gyakran csak élete végén győződik meg, s akkor rendesen már késő.

Itt van a leszámolás napja. Elmélkedjünk, s buzduljon fel bennünk a szív, szólaljon meg bennünk az a *jobb ember*, kivel a rosszabbik állandóan viaskodik. Mikéntha vádoltak volnánk, úgy álljunk önmagunk előtt, s mikor meghozzuk a lesújtó vagy fölmentő ítéletet: keljen nyomában a megjavulás erős szándéka, avagy izmosodjék meg lelkünk a jóban, mely megtartotta lelkünk önértetét.

Hibáink olyanok most, mint a gyom, ki lehet, s ki kell önmagunknak irtanunk. A szülői feddés, a nevelők komoly figyelmeztetése, a büntetéstől való félelem: nem elegendők ahhoz. Hatásuk rendesen csak ideig-óráig tart, ha bennünk nincsen meg a kiirtás erős szándéka. Hiszen, ha nemesebb értelemben véve szeretjük önmagunkat, nemde kötelességünk jobbá, erősebbé, az élet küzdelméhez edzettebbé válnunk? Az önuralom minden embert jobbá és nemesebbé tehet, s ennek alapföltétele az önismerés.

Itt van a leszámolás napja; vizsgáljuk meg belső világunkat, mert az óra üt... egy év már a múlté, s minden esztendő meghozza ezt a napot, miglen eljön az utolsó, a legeslegutolsó,

melyre többé új nap nem virrad — mikor a megjavulás már késő.

Milyen boldog az olyan ember, a ki életének minden percében örömmel tud leszámolni; a kinek a lelkiismerete nyugodt, mint a kristálytiszta tónak a tükre, melynek a fenekéig lelát a vizsgálódó szem!

AZ IRGALOM.

Hullnak a levelek sivár őszi ködben,
Hullnak az emberek napról-napra többen;
Házalva jár köztük nagy emésztő kórság,
Mindenki fásultán várja maga sorsát.
Mert a ki ma örül édes övéinek,
Azok ágját holnap tán sirva veti meg;
S a ki vala még ma hivalgó erőben,
Lesz tán holnapután künn a temetőben!

Barabás Bálint is csak letörök egyszer:
Elfekszik az ágyán erőtelen testtel,
Szemeit lehúnyva mozdulatlan pihen,
Ismeretlen láz gyújt tüzet ereiben,
Mogorva arcán ott piroslik a vészjel
Mint távoli tüzvész a felhőkön éjjel.
Nosza az asszony sem veszi ám tréfának!
Elborítja lelkét iszonyú nagy bánat.

Indul hamarosan a szomszéd városba,
Pusztá mezők útját maga elé fogva,
Hogy a halál ellen ha orvosság van itt:
Tudós doktor urak mondjanak valamit.

S gyógyszerárús alig hogy végezi tisztjét:
Barabás Bálintné iramodik ismét.
Köti lábát itt-ott fakadó út sárja,
Haramia módra a szél útját állja;
Buzgalma egyre nő, de ereje lankad,
Lélekezete gyorsabb, de lépése lassabb;
Eltikkadva bámúl haza felé folyvást,
Keresve a ködben a falúja tornyát.

A határon, hova már a falú látszik,
Derékon szeli át az utat egy másik,
Mintha a természet óriás keresztet
Rajzolt volna oda útas embereknek,
Hogy a ki arra jár, emlékezzék róla
Igaz áhitattal a nagy Megváltóra,
S felebarátitól fukar önzés szomja
Irgalom adóját soha meg ne vonja.

Barabás Bálintné a mint oda ére,
Eszengő nyöszörgés hallatszik feléje:

«Jámbor útas asszony, könyörülj meg rajtam,
Ne hagyj itt elveszni rettenetes bajban!
Ha már meg kell halmom: vezess el legalább
Valamely gazdátlan rongyos eresz alá».

Öreg koldusasszony hever az útszélen,
Nyögve súlyos baját dideregve, éhen;
Látja a siető útas ugyan szegényt,
De alig veti rá permetező szemét.
«Nincs időm megállni, nem lehet, nem lehet!
Az én jó uram is halálosan beteg:
Másvilág kapuja kilincsén a keze . . .
Orvosságot viszek, sietnem kell velem».

Bús, panaszos váddal bűg a beteg rája:
«Itt hagysz hát elveszni vadak prédájára!
Átkozott életem' végre ha leéltem:
Hogy még egy imát se mondhasanak értem!»

Hogy ezeket hallja Barabás Bálintné,
Csak megáll, mintha egy titkos kéz érintné.
Útközben idáig csupán egyet érzett,
Hanem érez most már két kötelességet.
Mert helyet cserél ám minden a világon:
Ágyat vált a folyó széles rónaságon;
Zúgó tenger vize előnti a szárazt,
S régi medre helyén viszont száraz támad;

Fényes égtestek bújosnak örökké,
Forgat, költöztet itt mindent az öröklét,
Hatalma egyedül az irgalmon nincsen:
Ott lesz az mindenkor az asszonyi szívbén.

Vissza is fordul a beteghez ott nyomban:
«Mégis csak felveszem valamiként onnan.
Ha nem könyörülnek én a mások baján:
Segedelmet isten otthon hogy' adna rám!»

És a koldusasszonyt felemeli onnat,
És vonszolni kezdi, bár maga is roskad;
Meg-megáll terhével, az idő meg halad,
Vakuló alkonynya öregedik a nap;
Aztán viszi újból, sóhajtozva egyre;
Jaj, eddig *egyedül* már rég otthon lenne!

De mikor a falu végére vergődtek,
Ottan valami zaj megállítja őket:
Lovas dobog hátul, szilajon vágatva,
Habos az egész ló, tajtékos a zabla;
Kiáltás is hallszik, a mint a kőd megül
A száguldó alak látásnyira kerül:
«Állj meg, boldogtalan asszony, ha te vagy ott!
Szerencséd, hogy utolértelek valahogy!

Gyilkos hiba történt a nagy sietségben
Urád orvosságát máséval cseréltem.
Nesze, itt az övé; ebben gyógyulás van,
De szörnyű halál a másik orvosságban!»

Barabás Bálintné elszörnyed e szóra,
Szinte kifordul még az út is alóla;
Orvosságot cserél s azzal riadva fut,
Veszéklő keserve bétölti a falut:
Jajgatja az urát, váltig panaszolva,
Mintha az a baj már meg is történt volna.

Ne fuss, szegény asszony, nincsen mitől félned
Halál fia nem lesz immár a te férjed:
Igaz irgalommal megmentője lettél,
Máson könyörülve: rajta segítettél.
Ne félj, felépül ő s még boldogok lesztek,
Hosszú nagy életnek soká örvendeztek . . .

Jakab Ödön.

POMPÉJI PUSZTULÁSA.

Bulwer regénye. Átdolgozta Gaal Mózes. 13

— Az vagyok.
— Te vagy! . . . Te vagy! . . . Hálát adok neked, istenek! De nem csalsz-e meg?
— Hangomról reám ismertél, nos nézz meg, akkor meggyőződhetsz róla, hogy Apácides vagyok.
— A világtalan nem láthat — s én vak vagyok . . . Esküdjél meg, hogy Apácides vagy!
— Esküszöm az istenekre, a jobbjomra és a holdra!
— Csitt, halkan! . . . Jer közelebb hozzám! . . . Nyújtsd a jobb kezedet! . . . Ismered Arbacest? . . . Olyan jég hideg a kezéd? . . .
— Ki vagy és honnan jöttél, vak leány? — kérde Apácides megrémülve — én nem ismerlek téged! . . . Soha sem láttalak!
— De én láttalak téged az Arbaces házában, . . . mondd, úgy-e van egy lugod? . . .
— Beszélj! . . . Beszélj!
— Jone Arbaces vendége . . . és Arbaces gonosz ember! Vigyázz, míg mi itt beszélgetünk, Arbaces megfoszt téged a testvéredtől, elrabolja őt! . . . Ezt akartam tudottra adni. Isten veled!
— Ne menj még! . . . Kisérj el Arbaces házához . . . Várj, más ruhát öltök magamra . . .
— Végy tört magadhoz! . . . Szükséged lehet reá.
— Igen . . . igen! — suttogá Apácides, s míg a fehér leplet magára borítá, a keze reszketett, a szíve még jobban. A tör ott villogott a kezében.

— Mehetünk! . . . Halálos boszú istene te légy velem, nincs a többi istenekre, nincs bölcseségre szükségem! . . . Boszú! . . . Boszú! . . .

XIV.

Arbaces és Glaukus.

Mikor Jone belépett az egyiptomi Arbaces palotájának tágas előcsarnokába: borzadály szállotta meg. A thebei márvány spinxek hideg, szomorú vonásai, szenvedélytelen arezkifejezése mintha figyelmeztették volna őt, hogy térjen vissza a küszöbről.

A karesú ethióp rabnő némán fogadta, s kinyitotta az ajtót. A terem közepén várt reá Arbaces drágakövektől csillogó ünnepi köntösben. A teremben égtek már a lámpások, a márvány boltozat, a mozaikkal kirakott fényes padló csillogott-villogott.

— Szép Jone, a nap elhomályosul, hol te megjelensz! . . . Szemeid fényt szórnak az oszloposarnokra . . .

Nem illik a te böles ajkaidra ez a beszéd. Tőled tanultam, hogy a hizelgő szavakat semmibe se vegyem. Gyámleányodat ne kényszerítsd arra, hogy meghazudtoljon téged.

Arbaces sok termen vezette végig Jonét. Egyik pompásabb volt, mint a másik. Mesés kincsek voltak ott felhalmozva; a falakon festmények, melyeket fejedelmek megirigyelhetek volna; az ajtók faragott faburkolatai mind mesterkézre vallottak; arany és drágakő hivalkodott minden tárgyon. A szobák küszöbén térdeplő szolganők kínáltak Jonének ékszereket, de Jone nem fogadott el semmit, hasztalanul kérte őt Arbaces.

— Gyakran hallottam, hogy gazdag vagy, Arbaces, de hogy ilyen tömördek kincsed legyen, azt még sem hittem volna.

— Szeretném, ha mind lábaidhoz rakhatnám, vagy egy diadémba olvasztva homlokodra tehetném — viszonzá Arbaces.

— Nagyon nehéz találna lenni, s én a Tarpeja sorsára jutnék.

— De azért nem becsülöd kevésre a gazdagságot, úgy-e? Ó a gazdagság nagy jótétemény e földön! Istenné teszi az embert e földön, s mindenkit rabszolgájává.

A ravasz egyiptomi el akarta Jonét kábítani gazdagsága mutogatásával. Gondolta magában, hogy fölébreszti benne a vágyat a kincsre: bár megosztozhatnék vele . . . Rosszul számított. Jonét kellemetlenül érintette ez a hivalkodás, még kellemetlenebbül az a sok hizelgő szó, mely

Arbaces ajkairól áradozott. Álnokságának lehetett-e ennél nagyobb és meggyőzőbb bizonyítéka?

Hófehér kárpitokkal diszitett terembe érkeztek. Az egyiptomi hármat tapsolt, s abban a pillanatban terített asztal tünt elő a padló alól, mint egy varázsszóra. Az asztal mellett heverő pamlag állott, s a függönyön keresztül csodaszép zene csendült meg.

Arbaces leült Jone mellé a pamlagra, s beszélt az ómérhetetlenkinceseiről, óriási hatalmáról; beszélt arról a titkos erőről, mely neki az istenek jóvoltából osztályrészeül jutott: a jövőbe lát, ismeri a csillagok járását . . .

— Mondd, Jone, nem szállott meg soha tégedet a vágy, hogy bele nézz a jövőbe?

— Volna igazán hatalmad arra, hogy ismerd az ismeretlent? . . .

— Tedd próbára, ha nem hiszed. Meg fogom neked mutatni, hogy minő sors vár reád, mi a te rendeltetésed.

Jonét akaratlanul kívánságszállotta meg, pedig reszketett a szíve attól a gondlattól, hogy a titkos jelek rosszat mutatnak . . . mégis szeretete volna tudni.

— Mutasd meg a jövő képét, Arbaces . . . Akarnám látni, bár névtelen aggodalom szorítja össze a szívemet.

— Nem lesz okod félni attól, édes gyámleányom! . . . Reád boldogság vár a jövőben; halántékodra virágkoszorút fonnak a Párkák. Jer velem, lásd a jövőt, mely reád vár.

Ebben a pillanatban a függönyök önmaguktól szétváltak, a zene hangja erősebb lön . . .

Hosszú oszlopos folyosón mentek keresztül, szökőkútak lövelték ezüstös vizsugaraikat jobbra és balra, a kert virágai illattal töltötték meg a levegőt, s a hold nyájas arca lemosolygott a csillagok milliói közül.

— Merre vezetsz, Arbaces? — kérde Jone csodálkozva.

— Mindjárt ott leszünk! — felelé az egyiptomi, s egy magánosan álló, magas tornyos épületre mutatott, mely a kert végében emelkedett.

A bejáratot fekete függöny takarta, vaksötét szobába léptek.

Mihelyt beléptek, világosság kezdett derengeni, s a falak köröskörül mind fekete posztóval voltak bevonva. A kis szoba közepén ol-tár állott, ennek a tetején egy bronz-háromláb. A szoba egyik szögletében magas gránit-oszlopon óriási fekete márvány-fej, Isis feje.

Arbaces az oltár

elé lépett, levette fejéről a koszorút s a háromlábbon álló vázát megrázta, s ebből kékes láng csapott fel reszketve. A bűbajos Jone mellé állott, s elkezdett az egyiptomiak nyelvén valami bűbajos mondókát mormogni. Ezenközben a szoba átellenben levő falán a kárpit középtűt ketté vált, s ismeretlen tájék körvonalai váltak ki. A színek fokozatosan elevenedtek, a fák üde és haragos zöld lombja, a pázsitzőnyeg, a csevegő patak, mintha mind megelevenedtek volna. Elmosódó

ARBACES BESZÉLGET JONÉVAL.

női alak tünt fel a gyönyörű környezetben, s minél tovább nézte Jone, annál ismerősebbnek tünt fel, míg végre abban önmagára ismert.

A háttér tájképét ekkor kód nyelte el, s helyben pompás palota emelkedett, az előcsarnok aranyos oszlopai oly magasak voltak, s a trón büszkén, mintegy a földből nőtt ki a fényes terem közepén. Rabszolgák térdeltek a trón előtt, s gyémánt diadémot tartottak a kezökben.

Egyszer csak fekete palástba burkolva egy férfi alak jelent meg, oda járult Jonéhoz, megfogta a kezét, s vitte a trónhoz.

— — — A fekete alak Arbaces volt.

És valóban Arbaces letérdelt Jone előtt, a bűvészi mesterkedéssel elővarázsolt képek eltűntek — — —

— Ez a te sorsod, Jone! . . . A végzet is úgy akarja, hogy te az én menyasszonyom légy.

Jone szíve úgy elszorult . . .

— Igen, igen, Jone, a sors végezése ellen nem szabad küzdened . . . Téged én, a hatalmas, a gazdag Arbaces arra szemeltelek ki, hogy trónom legszebb ékessége légy! Minden kívánságodat teljesíteni fogom, rabszolgád leszel az egész világ, mert nekem az egész világ szolgál; s én, a kitől mindenki fél, a te rabszolgád leszek! Derüljön fel arcod, boldog Jone; a te arcod életem napja!

Jone megzavarodva állott Arbaces előtt. Nem tudta az első pillanatban mit feleljen, oly csodálatos volt mindaz, a mit látott és hallott.

— Kelj fel, Arbaces, a mit mondottál, tréfának tartom, nem illik hozzád, a böles és komoly férfúhoz az ilyen beszéd.

— Jone!

— Védöm, atyai barátom voltál eddig, . . . menyasszonyod én nem lehetek — mondá nyugodtan, csaknem szeliden.

— Miért nem? — kérde az egyiptomi villámló szemekkel.

— Mert szívem a *Glaukusé*.

Az egyiptomi felugrott a padlóról, mintha mérges kigyó harapott volna a szívébe. Arca eltorzult, lelkének összes, eddig mesterségesen elpalástolt vadsága kifejeződött vonásaiban.

Jone visszaborzadt ennek az arcznak láttára.

— Hallgass reám, Jone, . . . inkább saját kezemmel fojtalak meg, hogysem annak a nyomorult ficzkónak légy a hitvese, a kit én gyűlölök . . . gyűlölök! . . . Arbaces nem tűri, hogy egy léha gyerek kedvéért visszautasítsd az ő kezét! . . . Az alvilág minden szörnyetegére

mondok, hogy itt kell maradnod az én palotámban — rabom léssz, míg megjön az eszed! . . .

— Arbaces! . . . ilyen hangon Jonéval nem szoktak beszélni! — mondá reszkető hangon, de méltósággal Jone . . . Vezess tüstént ki a házból! . . .

Az egyiptomi megragadta Jone kezét, s fogai között sziszegte:

— Itt maradsz, s velem jössz Egyiptomba! . . . Hasztalan kiáltasz segítséget, itt mindenki nekem engedelmeskedik . . . Megtöröm a büszke szívedet! . . . (Folyt. köv.)

ÍRÓK ÉS MŰVÉSZEK BOCSKAY ÉS BETHLEN UDVARÁBAN.

A nemzeti muzeum képtárában van egy festmény, mely Bethlen Gábor fejedelmet ábrázolja tudósai körében. Gyakran merültem el szertartásos állásokban csoportosított alakjai nézésébe és sokat foglalkozván a dicső fejedelem nemes alakjával, erőt vett rajtam a meggyőződés, hogy ilyen helyzetben aligha látta halandó őt tudósaival, a míg élt. Festőnk egy renaissance-kori olasz fejedelmet ábrázol, a ki nem annyira a tudományok szeretete, mint inkább az ezek pártolásával járó dísz kedvéért csoportosítja maga köré a kora szelleménél fogva közbeesülésnek örvendő tudósokat. Uruk körül forgó, jelentéktelen alakját megvilágító bolygók voltak. Mégis sokra bessülöm e művészi alkotást, mert úgyszólván egyedüli szélesebb körökben szétáradó megnyilatkozása a multakon vajmi ritkán elmerengő mai korszellemnek, mely élénk fényt vet Bethlen Gábor humanizmusára.

Általában az a vélemény minálunk, hogy a humanizmus: a tudomány, irodalom és művészeteknek a renaissance előidézte fölkarolása Magyarországon alig hogy a Hunyadiak korában gyökeret vert, a mohácsi vész nyomában megszünt virágni. Pedig tovább élt s viruló hajtásaival mindaddig találkozunk, a míg a magyarok szíve a nemzeti eszméért nem szünet meg dobogni, a mi pedig csak II. Rákóczy Ferencz kibujdos sa után következett be. Nem tagadhatjuk, hogy szabadságharczaink előidézésében nem kis része volt a sok anyagi sanyargatásnak, melyben az osztrák uralom elhatalmasodásával részünk volt; de az is bizonyos, hogy ama magas szellemi műveltség nélkül, melynek a török hódítás vonalán kívül eső és fallal körített számos városunk mind-

megannyi gócpontja volt, nem lett volna oly szívós kitartásunk a nemzeti eszméért folytatott évszázados küzdelmeinkben, nemesebb ideálként való lelkesedés nélkül az ezek élén álló fejedelmek sem lettek volna igazi hősök, vezéreink, a kiknek egyetlen szavára ezren mozdulnak meg; mert a kinek a szíve lelkesedésre nem gyullad, erre gyűjtani sem képes, a szív fogékonysága ki-művelésének más eszköze pedig nincs, mint a

STEPHANUS BOCSKAY DE KYSMARIA COMES COMITATUS BIRARIENSIS

*Uti mihi est HEROS, non, quem plaudenda Virtus
Exultat, hac cunctis gratulatur Orbis hominis
Spectatur virtus, virtus spectatur usque
Quae virtute non est gloria, sola mori*

BOCSKAY ISTVÁN.

A Nemzeti Múzeumban levő metszet után.

vallás vagy irodalom és művészettel kapcsolatos műveltség: a humanizmus.

Bocskay István és Bethlen Gábor tetteiről, hadi- és diplomáciai sikereiről történetudósaink sokat írtak, emléküket a legalsóbb néprétegekben is él.

Eleve kijelentem, hogy tekintve a ránk maradt adatok csekélységét, a szó szoros értelmében nem fogok megfelelni annak, a mit cikkem címében ígértem. Nem mutathatom be oly elevenen az említett fejedelmek udvarában élő írókat és művészeket, mint a hogy ezt a bevezetésben érintett történeti festményünk mestere teszi. Fantáziával ugyan ki lehet színezni mindent,

de épen való adataim hitelességének a megesorbitásától tartózkodván, mellőzöm ezt s a gondolkodni tudó olvasóra bízom, hogy önmaga egészítse ki a képet, melyből csak apró tükördarabokat nyújtok, annyival is inkább, mivel ezek is elég fényt vetnek Bocskay és Bethlen udvarának szellemi életére, ennek az egész magyarságra szétáradó, hol közvetett, hol közvetlenebb hatására.

Míg Bethlen Gábor udvartartásáról elég ki-merítő rajzzal rendelkezünk, melyet Acsády kiváló szorgalommal gyűjtött adataiból a Gindelyi műve folytatásaként megírt; addig Bocskay udvari életéről, mely az előbbihez képest szinte puritán egyszerűségű volt, vajmi keveset tudunk. Bocskay nagy és bölcs alakját eléggé megvilágították történetudósaink. Egyike legbizalmasabb embereinek Bocatius János kassai rektor volt, a ki Lausitzból vándorolt be hozzánk s kezdetben Eperjesen tanításkodott. Mikor Kassa Bocskaynak meghódolt, akkor kerül a fejedelem udvarába a puritán életű, szürke tanító s lesz csakhamar annak egyik főemberévé, holott addig még egyéb érdeme jóformán nem is volt, hanem az, hogy a latin versek kifogyhatatlan faragásával örvendeztette meg a poézis kedvelőit. Igaz, hogy a kassai iskola virágzása is egyedül az ő érdeme volt, a minek jutalmául polgártársai főbirájuknak is megválasztották; de a fejedelemnek beléje vetett bizalmát csak aztán szolgálta meg, hogy diadalmas háborúiban a táborban is követvén Bocskayt, fontos és veszélyes járó diplomáciai küldetéseket is magára vállalt. E közben egyszer, midőn a korponai gyűlés után a protestáns német fejedelmekhez ment követségbe, Prágában foglyul esett s öt évig sinylődött a börtönben. Csak hősies lelkületű felesége segítségével szökhetett meg, a ki a porkolábhöz szolgálónak szegődvén, kötelet esempészett be hozzá kenyérbe gyúrva, a min az ő ablakán át leereszkedett. Bocskay nagy kedvvel olvasta e poéta verseit s az irodalom iránt viseltetett szeretetének legékesebben szóló bizonyossága a végrendelete, melyben egyik hívének és udvarbeli emberének 1000 tallért hagyományozott, hogy történelmi könyvét kinyomattathassa. Szamosközö volt a neve ez irónknak, a kinek alakja sokáig feledésbe merült; nagy művéről mit sem tudott az irodalomtörténet; kinyomatták-e, avagy elpusztult, vagy pedig valamelyik vidéki város, vagy kastély eddig nem is szellőztetett levéltárában hever eltemetve? Csak napjainkban került felszínre, a mikor ki is nyomatták.

Bethlen érme.

lemi színvonalának az emelése kedvéért s nem a maga mulattatására, mint a legtöbb renaissance-kori fejedelem, hívogatta udvarába a külföld jelesbnel-jelesebb tudósait: Opitzot, Kopischt, majd ismét Bisterfeldet, az erdélyi dr. Faustust, a kiről a természet történelmével kísérletek kapcsán foglalkozván, azt híresztelték el, hogy az ördöggel ezimboráskodik, a minthogy a monda szerint ördögök is tépték széjjel.

Ezek, miként Alstedt, Piscator Fülöp nagy becsületnek örvendtek a fejedelmi udvarban is. Bethlen Gábor sűrűn érintkezett velük, de inkább poéta lélek volt, mint tudós: ő maga is verselt s «Gyakorta való buzgó könyörgést kíván az Isten» kezdetű zsoltárát még ma is nem egy református egyházban éneklék.

Bethlen Gábor szép, jó és igaz iránt őszintén lelkesedő szellemének egyike a legfényesebb s eddig érdeme szerint még alig méltatott megnyilatkozása a képzőművészetek iránt viseltetett szeretete, mely nemcsak gyűjtési kedvtelésében, hanem egész sereg művészi lelkületű mester foglalkoztatásában is nyilvánult. Tudvalevő dolog, hogy Mátyás király könyvtáráért mesés összegeket ígért a budai pasának; de nyilván mivel ebből a dicső király hajdani palotájában már alig volt valami, a törökök talán maguk is röstelvén a dolgot, szoba sem akartak állani megbízottjaival, a mint hogy az egyetlen keresztény embert, Lesliet, a ki a török világ idején Budán megfordult, minden protekció mellett is csak hosszú várakoztatás után engedték be a gondosan elsőtített dohos terembe, midőn a könyvtárt megtekinteni akarta.

Bethlen Gábor műszeretetének nem kis része volt a kassai ötvösség fölvirágoztatásában. Gyulafehérvári palotájának építésekor a fejedelem szintén kassai mestereket vitetett le, de bőven külföldieket is. Ez épület egykori leírások szerint a maga egészében gyönyörű lehetett; egyes részei

is dúsán voltak ékesítve művészi diszitással. A fejedelem hálószobáját tiz nagy fali kép ékesítette, melyekhez Opitz irt epigrammokat. Más szobákban darabonként ezer tallérért vásárolt velencei kárpitokkal borították be a falakat, romantikus ábrázolásokkal teleszótt flandriai gobelinekkel, melyeket, úgylátszik, Bethlen honosított meg Magyarországon, hol később oly közkedveltségnek örvendtek, hogy még akkor is, midőn már ilyesmire nem telt, flandriai vagy francia gobelinekkel kárpitoztatták szobáikat udvarházaink urai, természetesen nem igaziakkal, megelégedtek silány hamisítványokkal is, a minőket nem egy elhagyatott felvidéki kastélyban ma is lehet látni.

Bethlen hozatta először Magyarországra ama «mészmetszésbeli mesterséges mennyezeteket» készítő taliánokat, a kiket Gyulafehérvárott és Kassán is foglalkoztatott. E stucco-művesek készítettek a maig fennálló kassai pénzügyi palota hatalmas keresztboltozatú termeinek domborművű díszét, a mi csakhamar közkedveltségűvé vált, Felső-Magyarországon mindenütt elterjedt s a virágzás oly magas fokát érte el, a melyre a külföld ilyenmű műveit a miénkkel összehasonlítva is büszkének lehetünk. E márványporral vagy gipszszel kevert vakolatból mintázott stucco-domborművű díszítést, a házak homlokzatán és belsősegeiben, gyakran kitűnően magyar zamatu motívumokkal, egyaránt alkalmazták. Valóságos remekművek is maradtak ránk, ezek sorában mint a minő Eperjesen a hajdani Klobusitzky-palota véges-végig ékes domborművekkel elborított gyönyörű homlokzatával s az ennek hatása alatt s ezzel egyidőben a XVII. század második felében készült zborói Rákóczy-palota mennyezete.

Hogy mily önzetlenül érdeklődtek fejedelmek a művészetek iránt, annak fényes jele, hogy nyomát sem találjuk annak, mintha akár az irodalmat, akár a képzőművészetet öndicsőítésük eszközévé felhasználni még csak meg is kísérelték volna. Még csak annyi hiúság sem volt Bocskayban s Bethlen Gáborban, hogy a maga arcmásának megörökítésére

Bethlen érme.

arczképfestőről gondoskodott volna. Hiteles arczképük legalább, melyet ők rendeltek volna, nem maradt reánk.

A kassai muzeumban őriznek egy olajfestményt, mely Boeckayt ábrázolja, s a melyet valószínűleg a város hajdan való kommenziós piktora festett a város urai rendeletére. Bethlenről kilencz különböző rézmetszésű arczkép ismeretes,

BETHLEN GÁBOR UDVARA. — Lotz Karoly festménye.

melyek távolról is alig hasonlítanak egymáshoz s nyilván hevenyészve, magyarán taláalomra készültek, a mi akkoriban mindennapi dolog volt; mivel az arczképfestésről egész más fogalmak uralkodtak, mint manapság a fotográfia korában. Kinek jutott volna eszébe akkor, hogy őrök hosszaiig csendesen üljön a piktornak, míg egyes vonásait hiven lefesti, s a karakter belső vonásait megfigyeli?

Az arczvonások hasonlóságára nem nagy súlyt fektettek, inkább az egyén jellemének kifejezé-

sére fordítottak gondot s innen van, hogy családi képtáraink legtöbb arczképe az ábrázolt egyének legtöbbször csak halála után, utódainak a szavai nyomára készült, mikor is nem annyira az orr vagy száj formáját, hanem az ábrázolandó jellembeli sajátságait magyarázták meg a városbeli műhelyéből útrakelő s kastélyból kastélyba beköszöntő vándorpiktornak. *Tarczai György.*

AZ ÚJ HAZÁBAN.

13

Irtá Verne Gyula. Fordította Zigány Árpád.

Vacsora után nagy tüzet raktak a barlang szájára előtt és lefeküdtek; egyikük azonban mindig őrt állt és élesztette a tüzet, a mi azért is ajánlatos volt, mert napszállat felé többször hallottak olyan ordítást, a mely csakis valami nagy fenevadtól származhatott.

— Ma van a nagy nap! — kiáltott föl Jack másnap reggel, mikor már mind a hárman talpon voltak.

— Úgy van, — felelte Wolston úr; — ha a hegy nem túlságosan meredek, még ma kitérhetjük rajta az angol zászlót.

— S egyúttal azt is megláthatjuk, — tette hozzá Ernő, — hogy mekkora a sziget területe.

— Ha csak dél és nyugat felé nem olyan kiterjedt, hogy még onnan felülről sem láthatunk a végére.

Megindultak tehát fölfelé: elől Jack, utána Ernő, leghátul Wolston úr. Száz lépésnyire a barlangtól egyszerre vége lett az erdőségnek. A hegy oldalán itt-ott még voltak zöldelő rétek, bokrok, aloé- és myrtuscserjék, mintegy hat-hétszáz lábnyira a fejük fölött, de azon túl csak kopár szikla volt. És a hatalmas hegygerincez fölött, mely tizenegy-tizenkétszáz láb magas lehetett, még egy elszigetelt hegykúp emelkedett föl, mintegy ötven ölnyire.

Az út azonban nagyon meredek volt s néhol csak úgy mehettek fölfelé, hogy oldalt haladtak, mert a lejtősödés szöge az ötven fokot is meghaladta. Természetes, hogy a fárasztó útban meg kellett pihenniök is, különösen Wolston úrnak, a ki nem volt sem oly fiatal, sem oly edzett, mint a két testvér.

Mikor az utolsó cserjéket is elhagyták s fölöttük már csak a kopár sziklabércz meredezett, hosszabb pihenőt tartottak és villásreggeliztek. Egy órai pihenés után az örökké türelmetlen Jack fölugrott és neki iramodva a szikla csücsnek, elkiáltotta magát:

— A ki szeret, kövessen!

— Mutassuk meg neki, kedves Ernő, hogy szeretjük — mondta Wolston úr — és menjünk utána.

XIV.

A bérczetőn. — Mit láttak éjszaka, keleten és nyugaton. — Hajó a szemhatáron. — Az angol lobogó.

Már csak három-négyszáz lányira voltak a hegy gerinczétől: ennél még az egyiptomi nagy gúla is magasabb! Csakhogy a hegyen nem voltak meg azok a roppant lépesők, melyek a gúlára mászást megkönnyítik: sőt ellenkezőleg, — az egymásra halmozott sziklák, kövek oly összeviszsa heverték s oly lazán álltak egymáson, hogy minden pillanatban lezuhanással fenyegették őket.

Jack, a ki elől járt, előbb gondosan kipróbált a botjával minden sziklát s csak aztán mert rálépni; Wolston úr és Ernő pedig ügyeltek, hogy mindeütt a Jack nyomába lépjenek.

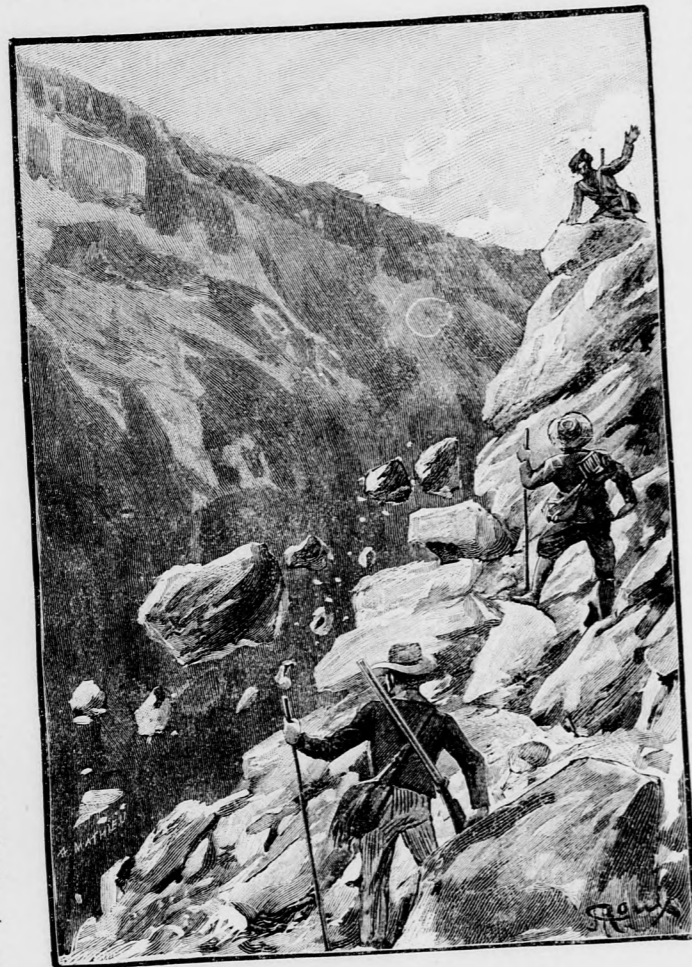
A három utas minden baj nélkül ért föl a szikla-bércznek körülbelül a felére; ebben a magasságban még akadt egynéhány szárnyas: igazi király a madarak közt is, a kőszáli sasok és a hatalmas kondorok fajtájából, melyek szédítő magasra röppennek föl, mihelyt az első «embert» megpillantották.

Jack, a kit vadász-szenvedélye minduntalan elragadott, több ízben lekapta válláról a puskáját, hogy rájuk lő; de Wolston úr mindig visszatartotta.

— Minek? hisz úgyis a mélységbe zuhanna!

— Igaz, — sóhajtott Jack és megadással vállára vetette a puskáját.

Minél közelebb jutottak a szikla czukorsüveg formájú tetejéhez, annál nehezebb lett a fölfelé mászás is. Most már gyakran kellett egymást tolniok, húzniuk s néha-néha meg is indult lábaik alatt a kötőrmelék, mely vad morajjal hullott alá a több, mint kétszáz öles szakadékba.

JACK FÖLÉRT A CZUKORSÜVEG TETEJÉRE.

Végre, délután két óra tájban Jack fölért a csücsra, a czukorsüveg tetejére s harsogó hangját — a mely bizonyára az első emberi hang volt ezen a csücsön — dörögve zúgták vissza a bérczek:

— Sziget! . . . tudtam, hogy sziget!

Nem sokkal aztán Ernő és Wolston úr is fölkapaszkodtak az alig öt négyszög méter területű szikla csücsra és lihegve, halálra fáradtan végig nyújtóztak rajta pihenni.

Innen köröskörül be lehetett látni a sziget körvonalait. A tizenöt száz láb magas hegység a sziget déli felében emelkedett és Ernő, a ki értett valamit a terület- és távolság-becsléshez, azt mondta, hogy a sziget körülbelül négyszáz-négyszög méter föld lehet, vagyis akkora, mint Szciziliának a fele.

— No, ez elég nagy, — jegyezte meg Jack.

— Sok igen nevezetes sziget még ekkora sincs, tette hozzá Wolston úr.

— Úgy van, — viszonzá Ernő; — például, ha az emlékezetem nem csal, a Földközi-tenger egyik igen fontos szigete csak harminczhat négyszög méter területű.

— Melyik az?

— Malta.

— Ah, Malta!

— kiáltott föl büszkén Wolston úr; — ez az angoloké! És miért

ne lehetne Új-Svájcz is az Indiai-Oceán Maltája?

Mivel a leszállásra elég volt egyharmada is annak az időnek, melyet a fölmászásra fordítottak, a három utas nem nagyon sietett. Egylőre a messzelátóval vizsgálták a szigetet és Ernő gondosan rajzolgatta a sziget körvonalait, öbleit, tengerbe kiugró fokait, földnyelveit.

Ernő rajza szerint a sziget alakja széles, összenyomott falevélhez hasonlított s a mint szemmel látható volt, öthatod részében oly termékeny volt, hogy több ezer gyarmatos bőségben megélhetett volna rajta. Egyébként teljesen külön, magában

álló sziget volt: a meddig a messzelátóval átkutathatták a szemhatárt, sehol nyomát sem találták a szárazföldnek vagy más szigetnek. Egyetlen egy szikla csücs emelkedett ki a tengerből, vagy négy mérföldnyire nyugat felé: a Füstölő-Szikla, a melyről Fritz megmentette Jennyt.

A szigetnek sziklás, terméketlen része innen fölülről nézve még sivárabb és ijesztőbb volt. A három kutató elnémult, míg a pusztá sivatagot nézte, mely oly csöndes és kihalt volt, mint a temető, úgy, hogy Ernő önkénytelenül is fölkiáltott:

— Milyen szerencse, hogy a Landlord hajótörése nem itt történt, hanem a sziget nyugati oldalán!

— Szerencse bizony! — mondta Jack — mert itt alighanem éhen haltunk volna.

— Ne is gondoljunk erre a szörnyű eshetőségre! — mondta Wolston úr — hisz már ügyis elmúlt.

— Úgy van! — fejezte be Ernő s elővevén jegyzőkönyvét, írni kezdett, hangosan mondván, a mit irt:

«Ma délután, 1817 szeptember 30-án, négy óra-kor, a . . . a . . .»

— Hogy is nevezzük el ezt a szikla csücsöt? — kérdezte magában.

— Zermatt-csücs legyen a neve! — kiáltott föl Wolston úr — az apátok tiszteletére.

A két fiú hálás szívvvel egyezett bele a szikla elkeresztelésébe s Ernő tovább folytatta az írást:

« . . . a Zermatt-csücs tetejéről küldjük ezt a levelet, nektek, kedves szüleink, Wolston aszszonynak és Annának, — minden jót kívánva valamennyinek.

A galamb, mely levelünket viszi, szerencsésebb mint mi, mert hamarabb hazaér; de két nap múlva talán már mi is otthon leszünk Felsenheimban, azok közt, a kiket szeretünk: s három

hónap múlva talán a Gondviselés visszavezérli körünkbe azokat is, a kiket oly szeretettel és türelmetlenül várunk.

Mindnyájan igaz szívből köszöntünk mindnyájukat; egészségesek és jókedvűek vagyunk; utazásunk eredményét majd szóval mondjuk el. Szerető fiatok

Ernő.

Kivették a galambot kalitkájából, bal lábára kötötték a levelet s azzal szárnyára eresztették.

A galamb először hirtelen felröppent vagy harmincz-negyven lányira, mintha tájékozni akarta volna magát. Aztán, ösztönére bizva magát, neki vágott éjszaka pár perc múlva eltűnt a szemök elől.

Most még az angol lobogó kitűzése volt hátra. Wolston úr erős, hosszú botját kövekkel körül-bástyázták és Jack meg Ernő úgy becélték egy szikla-hasadékba, hogy semmiféle szélvész le nem döntötte.

Ezalatt Wolston úr a messzelátóval állandóan a keleti szemhatárt vizsgálta, úgy hogy Ernő kíváncsian kérdezte:

— Mi van ott, Wolston úr?

— Mintha láttam volna, hogy . . . felelte Wolston úr habozva.

— Mit? — kérdezte Jack.

— Füstöt, amott a folyón túl, —

felelte Wolston úr — ha csak nem olyan köd, a mit már szintén láttam egyszer, mikor a sajkában tengeren voltunk.

— No, és eloszlik ez a köd? — kérdezte Ernő.

— Nem . . . sőt azt hiszem, megint ugyanazon a helyen van, a hol először is láttam . . . Talán csak nem hajótöröttek? . . . vagy vademberek? . . .

Ernő is figyelmesen vizsgálta a mutatott helyet, de nem látván semmit, délnek fordult s ekkor hirtelen fölkiáltott:

— Ah, nem oda kell nézni, Wolston úr! . . . hanem arra ni! . . .

KIVETTÉK A GALAMBOT KALITKÁJÁBÓL . . .

— Az ám! — kiáltott föl Jack is arra nézve — az ott vitorla! . . .

— Úgy van; még pedig háromboczos hajó! Most Wolston úr is kezébe vette a messzelátót; csakugyan: alig három-négy mérföldnyire a szigettől egy háromboczos vitorlázott a tengeren.

— Ez a *Licorne!* — kiáltott föl Jack — csak október közepére vártuk, s ime! már szeptember végére megjött.

— Meglehet, hogy az, — felelte Ernő — de előbb figyeljük meg, hogy merre tart.

Wolston úr e közben élesen figyelte a hajó minden mozdulatát s fejét csóválva mondta:

— Ez a hajó nem a sziget felé igyekszik.

— Akkor hát nem a *Licorne!* — kiáltott föl Jack.

— Nem az, — viszonzá Ernő, kezébe vévén a messzelátót — ez a hajó délkeletnek tart és távozik a szigettől.

Valóban, semmi kétség sem volt benne, hogy a hajó csak elvitorlázik Új-Svájcz mellett és még csak nem is kíváncsi rá.

— Sebaj! — vigasztalta magát Jack. — Majd megjön a *Licorne* is és akkor talán mi is otthon leszünk és méltóképpen fogadhatjuk III. György angol király ő felsége korvettáját.

Ezzel fölhúzták az angol lobogót a Zermatt-csúcs tetejére és Jack két puskalövessel üdvözölte az ünnepélyes eseményt.

XV.

Az otthonmaradtak nyugtalansága. — Wolston úr és Ernő. — Mi történt? — Az elefántok üldözése. — Wolston úr tanácsa. — Jack!

Ugyanaz nap este Zermatt úr, a felesége, Wolstonné és a leánya napi munkájuk után a könyvtár-szobában beszélgettek — természetesen a három kirándulóról, akik már negyednapja voltak oda.

— Hol lehetnek ebben a pillanatban? — kérdezte Zermattné.

— Azt hiszem, hogy épen ma mászták meg a hegyet — felelte Zermatt úr.

— Akkor holnap reggelig talán levelet is kapunk tőlük — mondta Wolstonné. — Ernő bizonyára rögtön ír, mihelyt a csúcsra fölrnek, s a galamb is bizonyára haza talál.

— Azt mondják, hogy a galamb óránként húsz mérföld sebességgel repül — jegyzé meg Anna — ha ez igaz, akkor arról a szikla-csúcsról egy óra alatt hazaérhet . . .

— Még pedig reméljük, hogy jó hírrel! — viszonzá Zermatt úr.

— Mi volt ez? — szólt Anna hirtelen.

A galambházból halk esattanás hallatszott: a kis ajtó, mely a hazavárt galamb számára nyitva volt, hirtelen becsapódott.

— Megjött a galamb! — kiáltott fel Zermatt úr.

Valamennyien kiszaladtak; Zermatt úr gyorsan fölment a létrán és megfogta a galambot, Anna pedig lefejtette lábáról a levelet és hangosan fölolvasta.

(Folyt. köv.)

HOGYAN KELL SZAVALNI A «VÉN CZIGÁNY»-T?

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hijába;
Mit ér a gond *kenyéren és vizen*,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig így volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor *lánggal égett*;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyítt vonóból *bot*;
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

² Véred forrjon, mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen, mint az üstökös láng,
Húrod zengjen *vésznel szilajabban*.
És keményen mint a jég verése,
³ Oda lett az emberek vetése!
⁴ Húzd, ki tudja stb.

⁵ Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl,
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl:
Háború van most a nagyvilágban
⁶ Isten sírja reszket a szent honban.
⁷ Húzd, ki tudja stb.

⁸ Kié volt ez elfojtott sóhajtas,
Mi üvölt, sír e vad rohanásban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog, mint malom a pokotban?
Hulló angyal, tört szív, örült lélek,
Vert hadak, vagy vakmerő remények?
⁹ Húzd, ki tudja stb.

¹⁰ Mintha újra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos *testvér* botja zuhanását,
S az első *árvák* sírbeszédeit,
¹¹ A *keselynek* szárnya csattogását,
¹² Prometheus *hallhatatlan* kinját.
¹³ Húzd, ki tudja stb.

¹⁴ A vak csillag, ez a nyomorult föld,
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi *bűn, szenny* s ¹⁵ *ábrándok* dühétől

¹⁶ *Tisztuljon* meg a vihar hevében —
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy új világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyítt vonóból bot,
Szív és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal!

¹⁷ Húzd, de még se, — hagyj békét a húrnak,

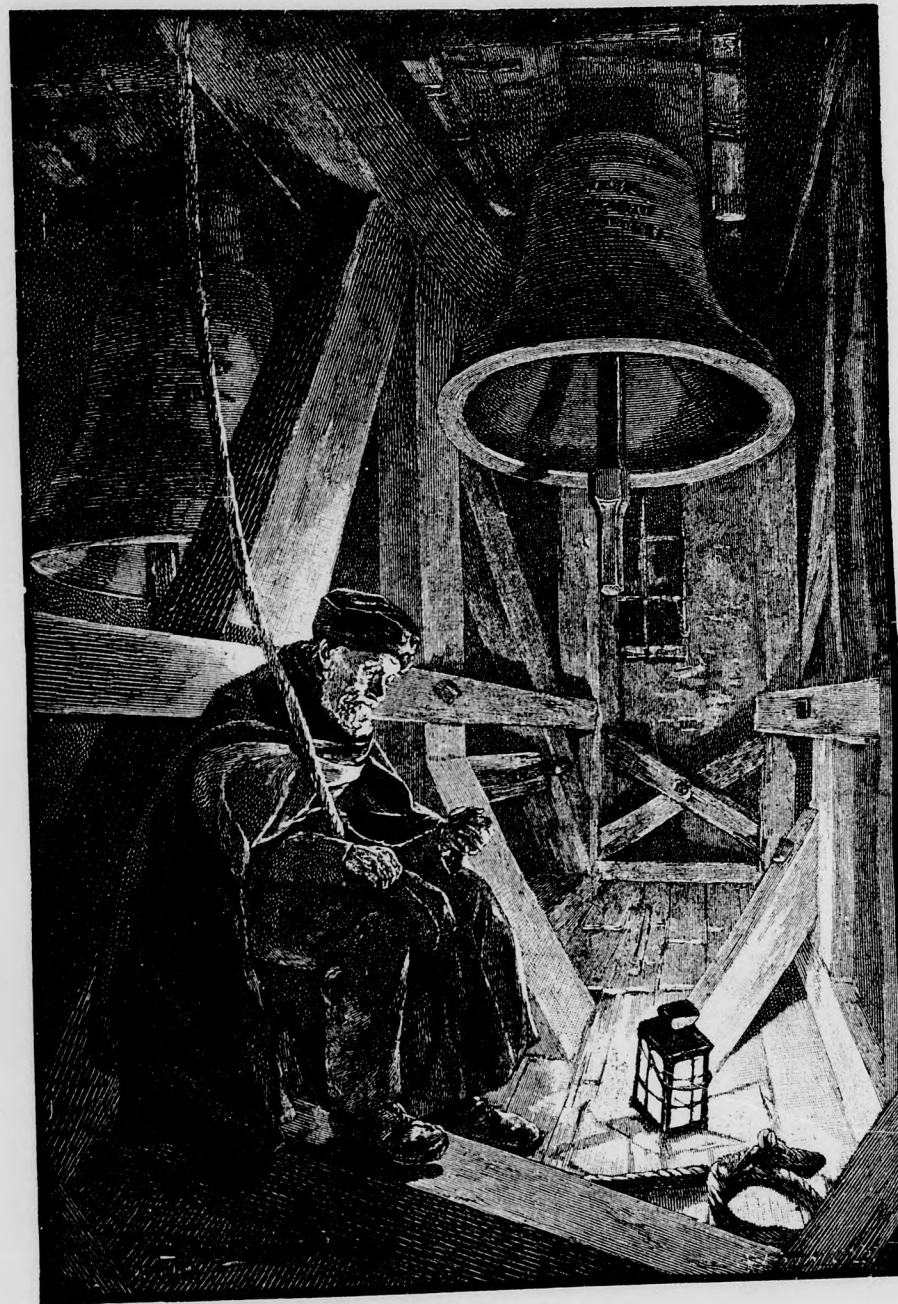
¹⁸ Lesz még egyszer ünnep a világon:
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,

¹⁹ Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneinek teljék benne kedve;
Akkor vedd fel újra a vonót,
Es derüljön zordon homlokod,
Szívd teljék meg az öröm borával,
Húzd ²⁰ s ne gondolj a világ gondjával.

Vörösmarty Mihály.

Habár Vörösmarty utolsó költeménye a «Fogytán van a napod» című kis lírai vers, a Vén cigányt, az utolsóelőtti nevezük hattüdalának.

Az a harmonikus lélek töri itt szét bilincseit, melynek a magasztos összhang volt éltető eleme mindenha. E költemény abban tér el a Vörös-

AZ ÉV UTOLSÓ ÓRÁJÁBAN.

Ez az ő utolsó remeke, ebben szólal meg utoljára Vörösmarty géniusza az ő teljes mivoltában. Sőt bizonyos tekintetben a szenvedély szárnyalása oly merész, oly csapongó itt, a minőnek még Vörösmarty nál sem tapasztaljuk. A türelmevesztett lélek itt mintha gúnyolna minden harmóniát.

martynál megszokott stiltől, hogy jóformán csakis mint egész hat. Ebből nem idézhetünk egyes ragyogó verssorokat. Szépen mondja *Rákosi Jenő*: Egy iszonyú vulkán kitérése ez, mely után maga a tűzhányó hegy is összeomlott. Csakugyan, a vén cigány maga Vörösmarty, ki a hazát önönmagá-

ban is elpusztítva látja, mert ő a haza egy része. De e fenséges rapszódia szépségét jórészt a cenzurának köszönhetjük. Akkor nem volt szabad nyíltan sem írásban, sem szóban keseregni a hazáért. És ez a tilalom, az elfojtott érzéseknek, a burkolt kifejezésnek csodás képletességeit eredményezte. A ki nem mondott, meg nem nevezett fájdalom, mely még a haza nevét sem mondja ki sehol, oly szimbolizmust teremtett ebben, mely külön is érthető valami. A költő valami általánosan adott, a mi minden ember, minden nép előtt érthető. Egy valaki búsul itt, a ki muzsikáltatja magát. Mily érthető, mily genreszerű, mily általános! A szimbolizmus kényszere misztikussá tette a költemény lényét és épen ezért oly rendkívül mély és megragadó. Hát még ha e jelképes érzelmeket megfejtjük! Bár e nélkül is élvezhető, mint fentebb mondók. Képletes itt minden a vén cigány alakjától kezdve. A harmadik versszak után mintha rákezdte volna a vén cigány nótáját, melynek zenéjében a hallgató víziója megjeleníti a multat, a 48-iki nagy harcok a vert hadakat, vakmerő reményeket. Testvér támad testvérré, árva sirmalmától nyög a lég, fölötté kóvályog a keselyű (a kétféfé sás!), Prometheusz (Széchenyi) kínja halhatatlan.

Azonban e remekmű hatásosságát a kibékítékény befejezés tetőzi be. Az az ember, a ki idáig tombolt, nem pesszimista. Szelíd, nemes, reményre képes lélek, ki iszonyú szenvedélyeinek tusáját maga vezeti vissza a szokott harmóniába. «Lesz még egyszer ünnep e világon!» Az életbeli szituációk legmegragadóbbja az, ha az ember valami szenvedélyes akar és hirtelen letesz róla. Ez az ellentét oly megragadó a Vén cigányban. Az ő sorsába való belenyugvása — diadal. A jövő reménye győztesse teszi a költőt a jelen szenvedései fölött.

Előadás.

Gáspár Imre «Babérok» című szavaló-könyvében azt mondja, hogy «szavalmánynak kevésbé alkalmas». Hát hiszen nem is könnyű. Viszont a tehetségnek semmi sem nehéz.

Ellenkezőleg a Vén cigány igen hálás szavallat. A szavaló ne az allegoriát keresse, hanem a reális valót. Beszéljen cigányhoz, a ki a lábát lógatja és nem akar játszani. Szóval a szavaló muzsikát hallgató bús embert vegyen mintául. Ülve (állva is) vagy bármily más merengő helyzetben kell kezdeni e költeményt.

1. Kenyéren és vizen — oly keserű hangnyomatékkal, mintha rabkenyérről volna szó. *Lággal égett* — pillanatra lelkesülten néz az égre. *Bot*, — koldusbotról van szó, a fejmozdulattal jelezhető.
2. E szak előtt elgondolkodott. A következő mondatok apró hézagokkal, a minők keletkeznek, mintha a keserűség, mely benne összegyülemlött, nem engedné a rögtönzött szavakat kimondani.
3. Az *óda*-ban szélesen kitörő fájdalom. Az eddig nyugvó karok is mutathatják a reménytelenséget. Az elpusztult vetés itt a 48 előtti szép biztató

kezdet. 4. Ezt már türelmetlenebbül. 5. A fejlődő szenvedélyességet igen jellemzi, ha a szavaló a versszakot közvetlen az előző refraine-nel köti össze, tehát mintha ez volna a gondolatmenet: Ne gondolj a gonddal, tanulj dalt stb. A következők sebes egymásutánban egész eddig: Háború van... 6. Fanatikus főtartás és kézmozdulat, szótagoló hangsúly. Isten sirja — Jézus sirja Palesztinában. 7. Ez a refraine már úgy szavallandó, mintha a vén cigány most szánta volna rá magát a játékra. A refraine vége szórakozottan mondandó, mert a beszélő a zenére figyel. Arzán a zene hatása, lelkesült fájdalom! 8. Nagy szünet. A hallgató egész a zenébe merült. Kié volt ez elfojtott sóhajtás? Szinte hihetetlen, kétkedő kérdéssel. Minden mondat után kérdőjel képzelendő. Hulló angyal stb. mind külön mondandó, hogy a festés érthető legyen. 9. Ebben a húzd-ban az legyen, hogy csak húzd *tovább*, mert hiszen már a cigány játszik. A kék legyen benn a hangsúlyban, mit a zene és az ez által keltett reminiscenzenciák keltenek. A hallgató lekönnyököl, szemei víziókba merednek. Mikor lesz a nyütt vonóból — ezt fokozódó keserűséggel. A bot helyett kardot, fegyvert akart mondani, de meggondolja, hogy hiszen nincs idő már hadakozásra és így szomorú megalázódással veti utána, hogy: bot. 10. Ismét szünet, mialatt a zenét hallgatva a múlt víziói rajzolódnak az arczon, a keserűség nőttön-nő a hangban. Egyik oldalon kézmozdulatokkal kell mutatni a gyilkos testvért, másikon az árvaikat. 11. Dühvel néz föl. 12. Kezeit összeesapja. A halhatatlant szótagolva. Minden szótagban külön nyomatéka a kinnak, mintegy keserű nevetés accentusával. Oly növekedő a kin és a szenvedély, hogy 13. bösz, parancsoló hangon ordítja: húzd! stb. Mikor lesz a nyütt vonóból — Itt már nem gondol semmivel. A bot alatt fegyvert ért. Öklét fenyegetőleg rázza és a következő húzd-nál (gyors és heves beszéd közben) öklét lecsapja. 14. A legfőbb szenvedély s kétségbeesés hangján. 15. Homlokára csap. 16. Hirtelen parancsoló mozdulat. Innét kezdve elő nem írható kétségbeesett hév, nagy hang. 17. Nagy kitörés, de hirtelen, mintegy ötlettől megkapatva, megáll. Ez ötlet és kimerültség folytán karja lehanyatlik és szünet, mely után fáradtan: de még se! 18. Látnokilag. 19. Ünnepelesen és szót, fokozódó, reményteljes lelkesülés. 20. A nélkül, hogy szünetet tartana, észre tér, hogy helyzete a régi, visszaesik előbbi színtelen hangjába.

Rakodczay Pál.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Vörösmarty-ünnepek.

A *lévai főgimnáziumban* Czeczko Lajos VIII. o. t. méltatta az ünnep mivoltát, Mercader Jenő «A Szózat» költőjéről tartott felolvasást, Kutsera B. pedig Gaal Mózesnek ódját szavalta.

A *bajai ciszt. főgimnáziumban* Madarász Flóris tanár «Vörösmarty és kora» címmel tartott érdekes előadást. Az ünnepélynek kiváló fényt adott az

őreg, 86 éves Perczel Miklósnak megjelenése. Perczel Miklós tanítványa volt Vörösmartynek és az ünnepély végén leírhatatlan lelkesedés közben lelkes szavakkal fordult az ifjúsághoz.

A IX. ker. felső kereskedelmi iskolában Stefanidi Imre magyar ábrándot zongorázott, Kacziány Géza tanár nagyhatású ünnepi beszédet mondott. Szíveségből közreműködött Ligeti Juliska, a Nemzeti Színház kedves művésznője, ki bájjal szavalta el «Szép Ilonkát»-t.

A VI. ker. főreáliskola ünnepélyét Jakab Ödön tanár nyitotta meg és beszéde keretében belefoglalta alkalmi ódját is. A zenekar preludiumot játszott, majd előadta Kontor Elek tanárnak magaszerezette indulóját.

A nagykarolyi kath. főgimnázium növendékei előbb szent misén vettek részt, aztán kezdődött a bőséges műsor ünnepély. Szintay Lajos VII. o. tan. felolvasásban elevenítette föl Vörösmarty emlékeztét; szavalták Medvey Lajos VIII. oszt. tan. alkalmi ódját; a sok szép zeneszám, ének és szavallat közül megemlítettük «A hontalan» melodráma előadását, melyet Adler Ernő és Szintay Lajos szavaltak Kaufmann Sándor zongorakísérete mellett.

A lugosi főgimnáziumban dr. Szántó Zsigmond és dr. Duda János tanárok hódoltak a nagy költő kultuszának.

A losonci főgimnáziumban a «Kármán-szavalókör» és a zenekör külön-külön ünnepet ültek. Az emlékbeszédet Ambrus Mór tanár mondotta; a szavallatok során «Csongor és Tünde» V. felvonásából mutattak be részleteket. A Kármán-kör 25 koronát szavazott meg a Vörösmarty-szobor javára, míg a hangverseny 50 korona jövedelmet hozott erre a célra.

Az ungvári kir. kath. főgimnázium ünnepélyén jelen volt Ungvár egész előkelősége. Mazuch Ede dr. tanár nyitotta meg lendületes szavakkal. Utána szerkesztőnk költeményét szavalta Grósz J. VIII. o. t. Sentei Róbert «Zalán futása»-t méltatta. Rendkívüli hatást keltett az «Áldozat» dráma egy jelenetének előadása. Csilár szerepét művésziileg adta Tomcsányi Márta úrhölgy, Szabolcs szerepét Gonda E. VIII. o. t. Brunary Gy. a «Hontalan»-t szavalta (melodráma) Elbert Imrétől; zongorán kísérte Kovalóczy Rezső tanár. A tiszta jövedelemből jelentékeny összeg jut a szobor-alapnak.

A halasi ev. ref. főgimnáziumban Báthory Gábor tanár méltatta szép szavakban Vörösmarty érdemeit. Nagy István a «Szállj le, szállj le» kezdetű dalt énekelte az ifjúsági zenekartól kísérvé.

A kassai főgimnázium ünnepélyén Horváth Balázs dr. igazgató tartott magasán szárnyaló beszédet. Kiemelkedő pont volt a «Vörösmarty» című drámai költemény előadása, melyet Raloky S. és Sziklay F. VIII. oszt. tanulók írtak. A két képből álló műben megjelennek Vörösmarty, Zalán, Árpád, a vén cigány és a múza alakjai. Hevesy L. VIII. o. t. megzenésítette a «Csák»-ot, melyet Bartos M. szavalt, míg a szerző zongorán kísérte. A buzgó kassai diákok tehát ugyancsak kitettek magukért.

A temesvári állami főreáliskola ünnepét Barabás Ábel dr. tanár nyitotta meg, utána Beck Béla mondta el jutalmazott pályaművét, majd Weichhercz Rezső Vörösmarty életéről olvasott föl. «A bujdosók» drámából jelenetet játszottak el Granatir János (Kont), Udvardy Sándor (Gara) és Schneider István (Vajdafi) hetedik osztálybeliek, szerepeiket mindhármán helyesen fogták föl és adták elő.

A magyar kereszténység kilencszázados fordulóját szép ünnepélyekkel ülték meg a szegedi és lévai főgimnáziumok, valamint a magyaróvári kegyesrendi gimnázium. Itt az ünnepély középpontja Irsik József tanárnak «A magyarok megtérése» című alkalmi darabja volt, három drámai képből, amelyben rendre feltűntek Vajk karácsonyestjének, II. Szilveszter álmanak, a koronát kérő magyaroknak és az apostoli királynak jelenetei. István szerepét Schmed Lajos IV. o. tan., Asztrikét Mayer Rezső III. o. t. adta igen sikerülten.

Czuczor Gergely emlékezete. A gyöngyösi állami főgimnáziumban Balog Lajos VIII. o. tan. lendületes megnyitója után Waldner F. tartott szabad előadást Czuczor életéről és munkásságáról. Gerhardt H. a költő epikáját fejtegette, végül Major Károly dr. tanár olvasta föl «Czuczor és a népiesség» című értekezését. — A győri főreáliskola a következőleg emlékezett: «Czuczor élete», írta és felolvasta Molnár István. «A legszebb ének», szavalta Polgár Győző. «Czuczor lírai költészete», Kuffler Alfréd. «Karád és Zemir», szavalta Pátkai Lajos VIII. o. tan.

Önképzőköri krónika. Nagykanizsai felső kereskedelmi iskola, november 22. Polgár Miksa a magyar époszirodalomról tartott tanulságos felolvasást. Rosenstein Gyula a «Bánk bán» első felvonásának utolsó jelenetét szavalta. — Az eperjesi ág. ev. kollégium «Magyar Társaság»-a, mint említettük, ugyancsak nyomatékos módon áldoz Vörösmarty emlékének, a mennyiben két hónapon át foglalkozik Vörösmarty költészetével. Az eddigi két ülésen Rosenhain Zs. szabad előadásban ismertette Vörösmarty poézisét. Moskovits Gy. «Szép Ilonkáról» adott esztétikai fejtegetést. Járosi S. szónoki beszédet mondott. December 15-dikén Lichtig Arthur Czuczor Gergely életéről és működéséről emlékezett.

Az ungvári kir. kath. főgimnázium «Daya-kör»-e tartalmas munkásságot fejt ki. Az eddigi üléseken értekeztek: Sechter Zsigmond a regényirodalom fejlődéséről hazánkban, Szopkó S. a virágok színváltozásáról, Ackermán F. a honfoglaló magyarokról Lebediasban és Etelközben, Griszler M. Vörösmarty «Két szomszédvár» című époszáról, Garai S. Balassi Bálint költészetéről és Lipecky L. Pázmány Péterről. — Gyöngyösi állami főgimnázium «Vachott-kör»-e, december 1. Waldner Fülöp szabad előadást tartott újabbkori drámáinkról. Elfogadták Schreiber Mihálynak «A költészet, mint a művészetek koronája» cz. dolgozatát. — A budapesti I. ker. állami főgimnázium «Széchenyi-kör»-ének elnöke Stromfeld Ferenc, titkára Wiese Gyula, pénztárosa Trombitás László. — Halasi ev. ref. főgimnázium «Szász Károly-kör»-e, december 2. Dieséreire méltatták Schweiger Adolf «Az ország súlyodása az olygarchia alatt» című felolvasását. Ezután érdemkönyvbe iktatták Schick Ede «Ragyog a nap...» cz. dalát, dífséretesen fogadták el «Az iskolai év kezdetén» cz. elmélkedést Cseuz Bélától és Löwy Gyula «Búsan zokog...» cz. költeményét. — A temesvári rom. kath. főgimnázium «Petőfi-kör»-e a következő pályatételeket tűzte ki: «A hazaszeretet Kőlcsey összes műveiben, Az érzelmek, A hűbériség nyomai hazánkban, A ház és lakás egészségügyi szempontból, A gyufagyártás, A forgástestek, A hajcsövesség tünetjeinek megfigyeltése, Határozottasság meg a Temesvár melletti Bega homokjának alkatrészei perccentekben. Ezenkívül műfordítás németből és angolból.

